

Benzinkút és akasztófák

Van egy ház a Balaton mellett, ahova akkor megy el az ember, ha azt szeretné, hogy senki ne tudja, hol van, ahol nem nézi meg az e-mailjeit, nem figyelmeztetik, hánykor hova kell mennie, kit kellene felhívnia, ha a fürdőszobában a csap elromlik, nem neki kell szerelőt keresni.

Ahol akár két óra hosszat álldogálhat a szobájában az ablak előtt, ha vaksötétben akarja nézni a Balatont, nézhesse, ha két napig egy szót sem szól, senki ne faggassa, miért, és ha összes innivalóját, a szódát, bort, teát a vas ízű, sárgás gyógyvízre cseréli, abban se legyen semmi rendkívüli, és abban se, hogy nem nyáron, hanem télen szeret idejönni.

Minden nap végigyalogol a Balaton-parton, a háztól a mólóig, a mólótól az enni-valóra vadászó kacsákig, hattyúkig, a vízbe benyúló stégig, amíg eléri a parton felállított táblát: „Ezen a helyen szálltak partra 1849. augusztus 9-én Noszlopy Gáspár szabadsapatai, hogy egyesüljenek Veszprém megye felkelt népével a haza védelmére.”

A fiatalember foglalkozása, ha nem is évente, de sűrűn változik. Először irodalmat tanított középiskolásoknak, néhány évig szerkesztő volt egy könyvkiadónál, majd dramaturg lett egy filmes stábnál, most forgatókönyvet ír. És ami ennél fontosabb, ennek az évnek a végén saját darabját is bemutatják, igaz, egy külvárosi színházban, de kezdetnek ez jó. És hogy minden nap megnézi Noszlopy Gáspár tábláját, abba az is belejátszik, hogy őt is Gáspárnak hívják. Gazsinak.

Valószínűleg semmi másban nem hasonlít Noszlopy Gáspárra, csak a keresztnevük azonos, de lehet, hogy épp ezért szereti. Noszlopy konok volt, bátor és vakmerő. Huszonkilenc évesen szállt itt partra háromszáz társával, és nem akármikor, néhány nappal a világosi fegyverletétel előtt. Veszprémben nagygyűlést tart, kihirdeti a szabadságharc folytatását. Terve, hogy a Bakony oldalán dunántúli újoncokból egy nyolcvanezer fős hadtestet szervez, először felszabadítják a Dunántúlt, azután az egész országot. Bár tudnánk róla többet, de nem tudunk, csak annyit, amennyit az iskolában tanítottak, hogy nemcsak fiatal volt, bátor és vakmerő, hanem történelmet csinált.

Ismerősünk végignézi a Balatont, megállapítja, hogy a téli Balaton legalább olyan szép, mint a nyári, csak a kékeszöld hiányzik belőle – lehet, hogy bizonyos napokon ott van az is, például amikor a nap kiszabadul a felhők alól, vagy amikor nincsenek is

felhők, csak vékony ködfátyol, esetleg amikor fodros a víz, táncol is, ugrál is –, azután visszafordul, elhatározza, hogy mielőtt belekezd a forgatókönyv írásába, elolvas egy könyvet Noszlopy Gáspárról, a Házban biztosan talál egyet.

Talált, de mert egyik ismerőse a Helytörténeti Múzeumban dolgozott, elment oda is, és a városi könyvtárba is. Ebéd után Gazsi három könyvével felment az emeletre, a Ház könyvtárába, amit dolgozószobának, televíziós szobának is használtak, de szükség esetén öt-hat vendéget is el lehetett szállásolni benne, és olvasni kezdett. Elhatározta, ma még nem dolgozik, ezt az első napot Noszlopy Gáspárral tölti.

A megírandó forgatókönyvnek – hárman írják – az a része esett rá, amikor a harmincéves fiatalembert megkéri az anyja, az egykori postamesternő, vigye el autójával egyik ismerőséhez, a közeli Verebély-pusztára. A véletlenek játéka, hogy ő, a forgatókönyvíró is arról a vidékről való, ahol az postamesternő, a fiatalember anyja él, ismer minden falut, pusztát, ismeri az utakat is. Szóval, ott kellene elkezdni, hogy az anya ennivalóval, ajándékokkal felkészül az útra, de mielőtt ebbe a történetbe belekezd, elolvassa az egyik Noszlopy-könyvet. Gáspár diákéveit, az alszolgabírói éveket, a forradalomban való részvételét.

Negyvennyolc júniusában Gáspár már nemzetőröket szervez. Mint tehetséges, jó szervező, segít a nemzetőrök kiképzésében, politikai tájékoztatásában és a fegyverforgatás betanításában. Fegyvereket is szerez. Két öccse gyalogos nemzetőr, bátyja honvéd hadnagy, ő pedig lovas nemzetőr. Gáspár sok helyen tart népgyűlést, és ahol ő megszólal, a közöny vagy gyanakvás lelkesedésbe megy át, a csatlakozók száma örvendetesen megnő. Szeptemberben, amikor az ellenség betör Nyugat-Dunántúlra, nemzetőrei futásra kényszerítik az osztrák katonákat. Ezután ha az osztrákok meghallják, hogy somogyi, zalai nemzetőrök közelednek, menekülni kezdenek.

1848 tele nem a magyaroknak kedvezett. A móri vereség után újabbak következtek, a tavasz viszont egy kibontakozó hadjárat lehetőségét hozta meg. A két Noszlopy, Antal és Gáspár kidolgozták a Dél-Dunántúl felszabadításának tervét, megkeresték vele Kossuthot, aki az elsőt nem, de a második változatot elfogadta. A „sűrűbben érkező jó hírek után” a nép is reménykedni kezdett. Noszlopy Gáspár májusban kormánybiztosi kinevezést kapott Kossuthtól, és megkezdte a népfelkelés szervezését. A katonák esküt tettek, hogy csatlakoznak hozzá, vele akarnak menni, harcolni „az utolsó csepp vérig, a hazáért!”.

Az otthon maradtok is lázasan dolgoztak, az ő feladatuk a katonák felszerelése volt. Összegyűjtötték a legügyesebb iparosokat, a megyeházák átmenetileg műhelyekké, gyárakká alakultak, volt olyan nap, hogy ötven gyalogost és huszonöt huszárt szereltek fel. Ugyanitt készültek el a fegyverek is, ha más nincs, csak kapa, kasza, vasvilla, akkor azokat alakítják át vágó vagy szűrő szerszámokká.

A Noszlopy-könyv írója az 1849-es Veszprém megyei tevékenységhez a két évvel későbbi ítéletből, illetve a hadi törvényszék leveléből is idéz: „vádlott július végén egy 3000 főnyi horda élén Veszprém megyébe menekült, s nem átalott útjában kereskedelmi árukkal rakott kocsikat feltartóztatni, azokat kirabolni”.

Gáspár rácsap a könyvre. Horda?! Az osztrák bíróság a szabadságukért harcoló magyarokat hordának nevezi? Rablóknak, sikkasztóknak, bűnözőknek? Az indulatot hamarosan hangos nevetés követte, a perirat Noszlopy Gáspárról megállapítja, hogy „katonái élelmészére letartóztatott kétszáz darab marhát”.

Mit nevezsz, kérdezi valaki?

Gazsi nem vette észre, hogy odébb, egy másik asztalnál szőke lány ül, nem vette észre mikor jött be. Rémllett, hogy egyszer találkoztak már, a lány finn, és fordító, de egyáltalán nem volt benne biztos. Hogy is hívnak, kérdezte, és álszentül hozzátette, csak arra emlékszem, hogy szép neved van. – Tahti –, mondja a lány, és még egyszer megkérdezi, min nevensz?

Azon a világ ökrén nevetek, mondja Gáspár, aki azt írta, hogy Noszlopy „letartóztatott kétszáz marhát”. Képzeld, odamegy hozzájuk, tiszteleg, és azt mondja, tisztelt marhák, tekintsek magukat foglyoknak. Néhány nap múlva döntünk a sorsukról, addig beszéd- és kijárási tilalom van.

Tahti nevet, és azt mondja, rab oroslánról már hallott, marhákról még nem. Nem sokáig voltak rabok, mondja Gazsi, a háromezer önkéntes katona talán már másnap megette őket. Nem megette, felfalta.

Ha tudnám, kiről, miről beszélsz, mondja a finn lány, jobban megérteném, így semmit se értek belőle. Gazsi elmosolyodik, és úgy csap bele a huszonkilenc éves Noszlopy Gáspár élettörténetébe, mint egy igaz forгатókönyvíró. Mikor már bizonyítványait, összes iskoláját elmondta, Tahti azt kérdezi, hogy nézett ki? A külsejéről is mondj valamit. Milyennek képzeljem el?

Gazsi gondolkozott. Egy rendőr azt írta róla, mondja, hogy a termete kicsi, sovány, arca hosszúkás, orra nagy, igazi sasorr, a szemei feketék. Iskolás korában a tanárai azt mondták róla, vidám, kistermetű gyerek, minden csínyre kapható.

A csíny mit jelent, kérdezi Tahti? Hogy csinos? – Huncutságot, rosszalkodást jelent. A pápai iskolában ötvennégszer kellett a fegyelmi tanács elé állnia. – Tahtit megnevelteti az ötvennégy büntetés. – Miért? – kérdezi. – Mit csinált? – Gáspár vidáman sorolja a bűnöket. – Otthon hagyta a könyveit, nem ment el hittanra, kerek kalapot hordott, amit tilos volt viselniük, este táncos multságba ment a városba. – Mivel büntették őket? – kérdezi Tahti. – Pénzzel vagy fogsággal. Ebből a huncut gyerekből lett, bátyjával és két öccsével együtt, önkéntes nemzetőr. – Gazsi elmereng a névrokon csínytevésein, Tahti pedig azt kérdezi – mit mondtál, milyen magas? – Nem volt öt láb. – Találgattak, mennyi lehet egy láb, de egyikük se tudta. Ezen nevetgélnek egy kicsit, azután Gazsi becsukja a könyvét, és megkérdezi, nem akarsz sétálni egyet? Tahti dolgozni akar, de nem tud ellenállni a kérésnek, főleg mert Gazsi megsimogatja a kezét, aztán egyenként simogatja az ujjait is.

Felveszik a kabátjukat, lemennek a kertbe. Kinn február végi idő, vidáman süt a nap. A föld, a száraz ágak, a száraz fű mind-mind a telet őrzi még, de nem lehet nem észrevenni az orgonán, a fügefán csúcsosodó rügyeket, és a mindennap egy kicsivel nagyobb, egy kicsivel zöldebb leveleket. Tahti észrevesz egy madáretetőt, odaszalad, a tenyerén végigpörgeti az üres napraforgóhéjakat, és azt mondja, semmi enivaló sincs benne. Gazsi ennek megörül. – Elmegyünk és veszünk nekik – mondja. – Kulcsot hoznak, pénzt hoznak, és mennek a piac felé.

A piac egy új épületben van, itt árulják a húst, zöldségeket, tejet, a görög, a spanyol és ki tudja, honnét hozott gyümölcsöket. Itt minden drágább, mint a fővárosban, egyedül a napraforgó olcsó. Vesznek egy kilót, fogalmuk sincs róla, egy kiló mennyi madárnak mennyi időre elég, annyi biztos, hogy kétszer vagy háromszor jóllaknak vele.

Még sokáig nézik a verebeket, a cankót, a füzikét, a csízeket, a süvöltőt, hallgatják, hogy dlüdlü, klüklü, és azzal a jó érzéssel megy vissza mindegyikük a szobájába, hogy ma tettek valami jót, ha nem is az emberekért, hanem az állatokért. Tahti leül az aszta-

lához, folytatja az Esti Kornél fordítását, Gazsi mielőtt eldönti, mivel folytatja a napot, elolvassa az aznapi újságokat.

Másnap reggel korán felkel. Keveset aludt, pedig ide nemcsak dolgozni, pihenni is jön az ember, és ha mind a kettő sikerül, akkor van oka az öröme. Csendben, hogy ne ébressze fel a többieket, felmegy az emeleti könyvtárba, és az Encyclopedia Britannica két kötete közül – azért tette ide, hogy könnyen megtalálja – kiemeli Noszlopy Gáspár két könyvét. Úgy gondolja, ma elolvassa mindegyiket, és holnap valóban hozzákezd a munkájához.

„A forradalom szolgálatában” című fejezet következik.

Néhány órával később sötét szemű, sötét hajú lány – asszony? – jön be, leül az egyik asztalhoz, maga elé tesz egy nagy füzetet, azután még egyet, és írni kezd. Nem ismerik egymást, de Gazsi tudja, hogy neki kell bemutatkoznia. Mikor ez megtörtént, ránéz az asszony előtt levő füzetre, a papíron olyan jeleket lát, amelyek semmilyen általa ismert íráshoz vagy betűkhöz nem hasonlítanak, egy sorban tizenhét, húsz. Lehet, hogy csak azért, mert az asszony vagy lány nagyon szépen ír, mindegyik betű egy rajz, többféle jelből, vonalból álló mestermunka. Akik ezt kigondolták, a művészet szintjére emelték az írást.

Az asszony barátságosan Gazsira néz, mintha azt kérdezné, mit akarsz tőlem?

Ez milyen betű, mutat rá Gáspár az egyikre. – U, mondja az asszony. – Hogy lenne U betű? Ez egy szám, a hármas, felette egy vízszintes vonal. – Nem vonal! Fedő. – A fedőt inkább fedőnek ejti, de nem kétséges, mit akar mondani.

És ez a szó mit jelent? – Hó, azt jelenti, bőrőf, úgy kell mondani. – Ez? – Kecske, bököri. Mondd utánam, bököri. – Az asszony nagyon kedvesen néz beszélgetőtársára, és amikor azt mondja, hogy Indiából jött, Nandurbarból, Gazsi, bár még nem találkozott a Házban indiaiakkal, nem lepődik meg, tudta, hogy előbb-utóbb be fog következni. – A nevem Sálini – így folytatódik a beszélgetés –, a tiéd Gáspár, ha jól hallottam. – Gazsi leül Sálini mellé, kezébe veszi a füzetét, nézi a betűket. Mint egy virág mindegyik, mondja. Sálini pedig lelkesen, hogy bevezetheti a fiatal embert, új ismerősét a hindu ábécébe, rajzolni kezdi a betűket, egyiket a másik után. – Csak a magánhangzókat írom le – mondja. Leírja, azután jelentőségteljesen asztalszomszédjára néz. – Tudd meg, a ti nyelvek és a mi nyelvünk hasonlít egymásra.

Gáspár nevet. Viccelsz? Az indiai és a magyar nyelv hasonlít? Igen! A magánhangzók száma ugyanannyi, vagyis a miénk kettővel több, és ha nem tudnád, a magánhangzók határozzák meg a nyelv karakterét.

Melyik az a kettő, amelyik nálunk nincs? – Sálini olyasféle hangot ad ki, mint hogy öhö, a másik pedig utánozhatatlannak tűnik. Az előzőnél a levegőt mintha a torkán fújta volna ki, ennél meg az orrán. – Ez mit jelent, kérdezte Gazsi, és kettőt köhögött. – Azt jelenti, „megfáztam”.

Ezen nevetnek, azután Sálini a hindu vallás isteneiről kezd beszélni. Laksmi a szerencse istennője, mondja, Visnu felesége. Durga a tudomány egyik istene. – Hányan vannak, kérdezi Gáspár? – Több száz isten, ezernyi démon, de istenként tisztelt állatok is vannak a vallásunkban, és szent növények, folyók, hegyek. – Sálini hirtelen abba hagyja, ránéz Gáspárra. – De jó, hogy meghallgatsz – mondja. – Nekem nagyon fontos, hogy magyarul beszélhesek, de beszélni csak akkor lehet, ha van kivel. Ha Nandurbarban, Ahmedabadban összetalálnék egy magyarul beszélő emberrel, óráig kísérném, csak hogy legyen kit hallgatnom, és engem is hallgasson valaki. A beszéd

összeköt, ezt az anyanyelv bizonyítja legjobban. Ha még egy nyelvet megtanulsz – Sálini gondolkozott, mit mondjon –, mintha még egy fejed nőne.

Ezen jót nevetnek, aztán Sálini azt mondja, menjenek le a konyhába, itt a reggeli ideje, sült túrót fog készíteni. Gáspár nem ellenkezik, megszokta már, hogy a fiatal lányok, a vele egykorúak és az idősebb asszonyok is szeretnek vele lenni, megkínálják ennivalóval, ha kell, készítenek neki, ő pedig miért ellenkező?

A pirított hagymán, piros paprikán sült túró, paradicsomlével leöntve tényleg finom. Gáspár figyeli a készítését, aztán hozza a házi joghurtját, amit egy közeli üzletben vett. Megették azt is, majd megszólalt a telefon, Indiából hívta valaki Sálinit.

Gáspár a telefonáló indiai asszonyra – lányra? – néz, elhatározza, legközelebb megkérdezi tőle, van-e férje, hogy működik Indiában a párkapcsolat, majd elindul szokásos útján a Balaton felé. Most is lemegy a mólóhoz, aztán a parton megy tovább, lépésről lépésre érezni akarja a víz közelségét.

Ettől vagy mástól hirtelen eszébe jut a forgatókönyv. Az a rész következik, amikor a fiatal újságíró elindul az anyjával Verebély-pusztára. Az autót a fiatalember sorsjátékon nyerte, nem vette, nem gyűjtött rá, hanem az ölébe hullott. Az autóban, az anya lábánál, egy demizson bor és egy összekötözött lábú csirke, izgul, hogy a földút ne romoljon el, ne rázzon az autó. A férfi, akihez mennek, éjjeliőr Verebély-pusztán, anyja régi ismerőse. Milyen ismerőse? Milyen kapcsolat volt köztük? Nem tudja. Lehet, hogy akit meglátogatnak, az egykori gróf? Éjjeliőrként tudott csak ottmaradni egykori birtokán? Lehet, hogy...? Hogy az ő apja...? Ha tudná a nevét, de nem tudja.

A sirályokon és vadkacsákon kívül csak néhány ember sétál a parton. A Balaton most világos, úgy tűnik, hogy elvékonyodtak a felhők, és akármelyik pillanatban kisüt-het a nap. A víz színe, ki tudja, milyen keveredések következtében most tüneményesen zöld, olyan zöld, mintha titkok felfedésére készülne, mintha el akarna mondani valamit.

Gáspár a partraszállást megörökítő táblához ért. Újra elolvasta, a dátum, augusztus 9-e azt juttatta eszébe megint, hogy a partraszállás mindössze néhány nappal a világo-si fegyverletétel előtt volt. Igaz, Világos híre ennél jóval később érkezett el a Dunántúl-ra, és akkor sem hitte el mindenki.

Augusztus 9-én, Noszlopyék megérkezésekor mindenki örömmámorban úszott. A helybeliek és a nyaralók a Zamárdiból érkezett katonák örömeire táncmulatságot rendeztek. Ők pedig újoncokat toboroztak, a honvédek száma egy hét múlva tizenkét-ezerre nőtt. Néhány nappal később Noszlopy nagygyűlést tart Veszprémben. Ismerteti tervét: egy nyolcvanezer főből álló hadtestet szervez. Védelmi állásuk északi pillére a komáromi vár lesz, a déli Tihany, a középső a Bakony. Először a Dunántúlt, aztán az egész országot felszabadítják. – Újjonganak a fiatalok, a középkorúak, az idősek. Szabadságot akarunk! Harcolni akarunk! A hazáért élni, halni akarunk!

Forgatókönyvírónk háta mögött most megáll valaki. Idősebb férfi, úgy néz a tábla-lára, mint aki nem először látja. Megszólítja az előtte álló fiatalembert, megkérdezi tőle, honnét jött? Gáspárunk megmondja, honnét. Én „idevalósi” vagyok, mondja a férfi, Pápán jártam iskolába, ezért tudom, hogy Noszlopy Pápán szerezte a jogi diplomát. Pesten kezdte, de Pápán folytatta. – Gáspárunk örül a hírnek, eddig is tudta, mondja, hogy Jókai, Petőfi és rövid ideig Deák is Pápán tanultak, de nem tudta, hogy Noszlopy Gáspár is. Az idős ember örömmel osztja meg többi ismeretét is a fiatalemberrel. – Olyan tanárai voltak – mondja –, mint az enyingi jobbágyszülők fia, Bocsor István. Történel-met és franciát tanított, a francia forradalmat magyarul mondta el a diákjainak. Ha

a városban híre ment, hogy a professor a francia forradalomról tart előadást, nem fértek be az órájára. És Tarczy Lajos is tanította. Ő a bölcsészet tanára volt, és mert a berlini egyetemen megismerte Hegelt, elsőként tanította a német filozófust a pápai diákoknak. Stettner pedig tizenegy évi ügyvédeskedés után lett főiskolai tanár.

- Tarczy, Bocsor, Stettner - ismételte el Gáspár.

- Bizony - mondta a férfi, akinek ősz haja hátul össze volt kötve, mint a fiataloké -, itt a jog mellett megtanították a diákokat a felvilágosodásra, a szabadság szeretetére, az európai gondolkodásra. Nem véletlen, hogy a veszprémi gyűlésen Noszlopy Gáspár is a Bastille bevételéről beszélt. Hallgatónak, vagyis az utca népének elmagyarázta, hogy 1789. július 14-e egy új világ jelképe.

Gáspár kíváncsian nézett a különös, idős emberre. Nem tudott ellenállni, és hogy emberismeretét is próbára tegye, megkérdezte. - Jól sejtem? Az úr nem Magyarországon él. - Nem - mondta a férfi. - Majd hosszú szünet után hozzátette. - Kanadában lakom. Torontóban. - Régóta? - Bólintott, hogy régóta. - Úgy tűnt, belekezd torontói életébe, majd meggondolta magát, annyit mondott, kár, hogy csak táblát állítottak Noszlopy-nak, megérdemelne egy szobrot is. Aztán intett a kezével - a Balatonnak? az egykori part-raszállónak? a beszélgetőtársnak? -, megfordult, elment.

Gazsink ottmaradt, és megpróbálta elképzelni, milyen szobrot emelne Noszlopy Gáspár-nak, a játékos, konok, okos fiatalembernek? A gerillának, aki nem könnyen, de bátran átlépte a közerkölcs határait, ha szükség volt rá. Milyen lehetett huszonhat évesen? Harmincévesen? Milyen az utolsó napon, amikor kivégzői „közszemlére tették”, hogy bárki megnézhesse? Nem tudta elképzelni a szobrot.

Következő nap, amikor a reggeli után Gáspár kimegy a teraszra, nem ő szólítja meg a teraszon gyülekező társaságot, hanem fordítva. Jössz velünk, kérdezik? Hova? Tajcsizni. Még soha nem tajcsiztam, mondja, és megy utánuk. A tajcsi a harcművészet olyan változata, világosítja fel Emőke, amelyik ártalmatlanná teszi az ellenfelet, de nem támadja meg.

Míg hátra mennek a kert végébe, Gáspár-nak ott zakatol a fejében, hogy az idősebb és tapasztaltabb Klapka szeptemberben feladta Komáromot. Katonái - a megegyezés értelmében - élve hagyhatták el a várat, ő pedig külföldre ment, hogy az európai országok segítségével próbálja megmenteni a szabadságharcot. Noszlopy, a nemzetőr őrnagy pedig, katonáival bevonul a Bakonyba. Legalább hatezren vannak, vagy annál is többen. A telet azonban nehezen vészeli át, sokan elhagyják társaikat és a Bakonyt, akik maradnak, azokban az tartja a lelket, hogy tavasszal újra kitör a forradalom.

Az utolsó fejezet, amit még Gáspár elolvasott, arról szólt, hogy április 1-jén - nem a Bakonyban, hanem Tiszabőn - elfogják Noszlopyt. Az Újépületbe viszik, ahonnan lehetetlen a szökés. A harmincéves fiatalember, mert okos és leleményes, túljár a letartóztatók eszén! Betegséget színlel, az Újépületből a Ludoviceum kórházába szállítják, ahonnan, semmi kétség, könnyebben megszökhet. Hogyan? Először is összebarátkozik az őrével, egy székely szanitéckatonával, kölcsönösen megkedvelik egymást, és az őr elvállalja, hogy segít a szökésben. Ruhát csempész be, és mert Gáspár cellája rácsos ablakán nem tudna kiugrani, kinyitja neki a halottóri szobát. A harmincéves fiatal rab - ezer forintos vérdíj van kifizetve a fejére - a halottóri szoba ablakán könnyedén kiugrik. Egy csónakkal átkelnek a Dunán, ő és a székely szanitéc, azután a két szökevény elválik egymástól. - Eddig olvasta ma reggel Gazsi, és jó is, hogy itt abbahagyta, mert idő kell, míg feldolgozza az ember ezt a vakmerő fordulatot.

Közben odaérnek a kert végébe, és ki-ki elhelyezkedik a neki legmegfelelőbb helyen. Kabátban vannak valamennyien, csak Gáspáron nincs kabát. – Széttárt karok, terpesz – mondja Enikő, aki spanyol költőket fordít, és a tajcsi beavatott művelője. – Most két karját felemeli, mélyeket lélegzik. – A többiek nézik, utánozzák.

Magunkhoz öleljük a természetet, mosolyog a finn lány. – És felszabadítjuk a bennünk lakozó tigris – vágja rá valaki. – Közben a halhatatlanságot keressük – bólint Sálini. A szócsata nem maradhat abba, valaki, aki eddig még nem szólalt meg, azt mondja: tanulunk az égtől, a földtől, a természettől. – Gazsi nem szól, Enikőt nézi, aki ökölbe szorított két kezével a bal combjára csap, aztán a jobbra. Egyszer egyikre, azután a másikra. Nyolcszor-tízszer.

Megállnak, egy kis szünetet tartanak. – Függőleges testhelyzet – mondja Enikő. – Lassú, nyugodt mozdulatok, egyenletes légzés. Tízyszer egymás után. A folytatás: terpeszállás, terpeszben guggolás, egyik kéz az egyik térden, másik a másikon. Majd összekulcsolt két kezüket felemelik, kifordítják, így guggolnak le. Ki kétszer, ki tízszer.

Még két gyakorlat, mondja a tajcsi-edző. A többiek nézik. Enikő a felemelt, összekulcsolt két keze közül az egyiket behajlítja, és megérinti vele a vállát, a másikkal a koponyáját, hátul, ahol a nyakával összetalálkozik. – Hosszan szorítjuk az ujjainkkal a koponyánkat, mondja, így távol tudjuk tartani a fejfájást. – Befejezésül a kéz és a láb is másfajta mozgásba kezd. – Ringatom magam, hajlítom magam – éneklük valamennyien –, és a kezük után néznek. Végül lassú, tánchoz hasonlító mozdulatokat tesznek, megfordulnak, lehajolnak, felemelik a lábukat, a kezüket kinyújtják, mindenki utánanéző a kezének, úgy nézi saját kezét, mint valami csodát.

Ez a tajcsizás, vagyis taj-chi vége. Gazsi, aki először végzett hasonló tornát, azon töpreng: ha ez tényleg harcművészet, hol volt az ellenfél? Hogy tettük ártalmatlanná? Egyetlen mozdulat se utalt arra, hogy ellenfél is van a közelünkben.

Szétoszlanak, mindenki megy a szobájába, Enikő azzal búcsúzik el, hogy ő minden nap tajcsizik, reggel tízkor a teraszon várja azokat, akik kedvet kaptak hozzá. Gáspár visszamegy az emeletre, a könyvtárba, mert eszébe jut, hogy volt osztálytársa, Baróti Béla ebéd után meglátogatja, addig még olvashat néhány órát.

A sikeres szökés után Gáspár az ország legkülönfélébb helyein tűnik fel. Békésben, Hevesen, Fülöpszálláson, Kecskeméten, korábbi nemzetőröket mozgósít, újoncokat szervez, hogyha Kossuth Magyarországra jön, és forradalmat robbant ki, azonnal támogatni tudja. Járja az országot, gerillái száma egyre nő, börtönből kiszabadult embereket, volt fegyenceket is besoroz. Ez árt a hírnevének. Testvére, Antal nem vesz részt az új szervezésben, nem hisz a nemzetközi segítségben, nem hiszi, hogy Európán újra végigsöpör a forradalom. Mellesleg, a bécsi katonai bíróság – távollétükben – halálra ítéli a két Noszlopyt, kötél általi halálra. Az ítéletben rablóknak, köztörvényes bűnözőknek nevezi őket.

1852-t írunk, ahogy telik az idő, egyre több besúgó épül be az ellenállók közé, egyre több lesz a letartóztatás. Az elfogottaknak – ahogy ez a gyakorlatban oly sokszor bevált – kegyelmet ígérnek, majd amikor a kegyelem reményében megteszik vallomásukat, felakasztják őket. Kivégzések és újabb kivégzések, százával tartóztatják le a volt honvédeket, és nemcsak a szabadságharc résztvevőit, támogatóit is kivégzik. Igazi rémuralom. A halálos ítélettől nem menekülnek meg a papok, lelkészek se, Perczel volt tábori papját is felakasztják. Sok nőt is elítélnek, mindenki börtönt kap, aki „a meghíúsult forradalom emlékét” ébren akarja tartani. Tíz évet Teleki Blanka. Noszlopy Gáspárt 1952. november 16-án, ezúttal Pesten, a Bástya utcai Vay-házban újra elfogják.

Gazsi itt becsukja a könyvet, fölveszi kabátját, lemegy a teraszra. Megdöbben a felismerésen, hogy száz évvel később, az 1956-os magyar forradalom megtorlása mennyire hasonlít az 1848-aséhoz. Vagy mindegyik ilyen? Csak elég bérgyilkos, besúgó, hamis tanú legyen hozzá? Mert nemcsak besúgók kellene, hanem a besúgókat figyelő besúgók is, és a mindegyiküket felügyelő főbesúgó?

Noszlopy Gáspár névrokona behunyt szemmel felidézi a könyv utolsó mondatát – már a legelső napon megtalálta, azóta minden nap elolvassa. – „Azt óhajtom, hogy az osztrák házon teljesüljön be azon átok, amely Dávid egyik zsoltárában olvasható: tagjai legyenek számkivetettek és földönfutók.” A mondatot az akasztófa alatt mondta el, egykori csurgói osztálytársa jegyezte fel, a református lelkész.

A ház előtt autó áll meg, Gazsi látja, hogy kiszáll belőle Béla, volt osztálytársa. Nem megyek be, kiáltja az utcáról, vedd fel a kabátodat, és gyere. Béla vagy tíz-tizenöt éve lakik a fürdővárosban, ingatlanközvetítő irodája van, akarja, nem akarja, a társadalom vagyonosabb rétegével áll kapcsolatban. Tudod, ki volt itt a múlt hónapban, kérdezi Gazsit. Kicsoda? Bülbül Jóska, az osztálytársunk. Emlékszel rá? Persze! Honnét jött? – New Orleansból. – Ezen muszáj nevetni. Amikor iskolások voltak, a Balaton déli partján vagy északi partján végigvonatozni fél napba telt, most Amerikából egy nap, vagy kettő.

Míg végigautózzák a partot, a sétányokat, a főutcát, Béla megmutatja, melyik házat árulják, melyik szállodát, az egyik négyszáz millió, a másik csak száz, hogy nemsokára itt, a parton fog felépülni a város tizenegyedik szállodája, ott fenn pedig – a hegyekre, dombokra mutat – újabb kastélyok, paloták.

Tudod, mondja Béla, és mintha az elmúlt húsz évet akarná összefoglalni, a vadkapitalizmusnál még a diktatúra is jobb. Gazsi nevet, hátba vágja osztálytársát. – Szóval, szeretnéd Rákosit, Gerőt visszahívni?

– Őket nem – mondja Béla –, de egy értelmes dél-amerikai diktátort el bírnék képviselni. Miért ne tudná egy jó csapat eldönteni, mi kell az embereknek, mi nem? Egy korrupt rendszer többet árthat, mint a diktatúra vagy a rossz demokrácia. Egy jóléti társadalom adományait tüntetéssel, verekedéssel, lövöldözéssel, gyújtogatással visszakíválni? Most ez következik, nem?! Mi a határa annak, miről döntsünk mi, és miről az állami vezetők? Vagy az a szabadság, amikor az emberek azt csinálnak, amit akarnak?

Gáspár azt mondja, erre ő most nem tud válaszolni. Ő százötven évvel hátrább tart. Miért százötvennel? Noszlopy Gáspárról olvasok, a névrokonomról. Gáspár egyébként öszövetségi név, teszi hozzá, azt jelenti, hogy „kincset megőrző”.

Béla leparkol, kiszállnak az autóból, gyalog indulnak nézelődni. A parton egymást érik az üzletek, a büfék, az éttermek, a dísz tárgyakat, ajándéktárgyakat árusító pici üzletek. Az osztálytárs felmutat a túlsó oldalon egy nagyobb üzletre. Cégtáblája is ízléses, a járdán kialakított „kerthelyiség” is. – A sógorom sörözője – mondja. – Májusban nyit. – Gazsi ingerkedve mondja. – Szóval, nemcsak a kis család, a nagy család is a jóléti társadalomhoz tartozik. – Béla tudja, mit kell válaszolnia. – Ha nem tévedek, te is. Egy hetet töltesz egy kényelmesen berendezett, összkomfortos villában, egyedül egy szobában, számítógéppel, internettel. Olyan jelképes összegért, amiből a naponta elfogyasztott víz sem térül meg. Dolgozol is, meg nem is.

Egymásra néznek, csodálkoznak, nevetnek. Megint csodálkoznak, megint nevetnek.

Az is baj, mondja a sikeres ingatlanügynök, hogy a gazdagodásnak nincs felső határa. Soha nem gondoltam volna, hogy aki elkezd gazdagodni, nem bírja abbahagyni. Ha van száz hold földje, vesz hozzá még kétszázat. Ha kastélyt szerez, a gyerekének

is épített egyet. Nem ugyanolyant, mint az övé, hanem nagyobbat, legalább háromszáz négyzetméter legyen, és park, úszómedence. Tizenöt milliós autó után csak huszonöt milliót tud elképzelni, és helikoptert, hogy ne kelljen mindig a földön közlekedni. Hidd el, nincs határa.

Sétálnak még egy darabig, a szembe jövő görkorcsolyázókat elengedik, az álarcos gyerekeket elengedik, latolgatják, hogy leüljenek-e egy pohár sörre, de nem ülnek le, Béla úgysem ihatna.

Azzal válnak el, hogy a nyáron úgyis érettségi találkozó lesz, a többit majd ott megbeszélük.

A következő napon Tahtit, a finn fordítót közös vacsorával búcsúztatják. Tahti elmondja, ha haza megy, „megkéri” a fiatalember kezét, akivel öt éve együtt élnek. Kítör a nevetés, azt gondolják, Tahti, rosszul értelmezi a megkéri szót, valami másra gondol.

Hogy-hogy megkéred? – Megkérem, hogy vegyen feleségül. – Mert látja az értetlen arcokat, elmondja, náluk az a szokás, hogy „szökő évben” a lányok kérik meg a fiúk kezét. Vagyis megkéri, hogy házasodjanak össze. Mert az idén szökő év van, és ők négy év óta élnek együtt, ha hazamegy, menyasszony és vőlegény lesznek, szeptemberben pedig megtartják az esküvőt.

Koccintanak a leendő esküvőre, majd Sálini is elmeséli a maga történetét. Indiában máig íratlan szabály – mondja –, hogy a szülők választják meg, ki legyen a fiuk felesége, a lányok férje. – Enikő soha nem hallott róla, el sem akarja hinni, hogy ilyen szokás létezik, Tahti viszont járt Indiában, helyesel. – Gyakran előfordul – mondja Sálini –, hogy a fiatalok az esküvőn látják először egymást. – Nálatok is így volt? – kérdezi Enikő. – Gáspár figyel a kérdésre, most akkor megtudja, hogy Sálini asszony vagy lány. – Nálunk egy kicsit másképp. Én is tanár vagyok, a férjem is tanár. Szüleink tudták, hogy komoly érzelmi kapcsolat alakult ki közöttünk, és meg sem fordult a fejükben, hogy két tanár nem érti meg egymást. – Erre is koccintanak, és még elmeséltetik Sálinival, milyen volt a menyasszonyi ruhája, és megkéri azt is, rajzolja le vagy mondja el, milyen egy szári. Sálini behív mindenkit a szobájába, a bőröndjéből elővesz egy szép, színes anyagot, követhetetlen mozdulatokkal magára tekeri, és amikor kész lesz vele, azt mondja, így néz ki a szári. Ha lehet, legalább hat méternyi anyag legyen hozzá. És hogy minden eddigit felülmúló meglepetéssel is szolgáljon, egy kis papírdobozt vesz elő – nálunk a ragtapaszokat tartják ilyenben –, és azt mondja, aki férjhez megy, annak a homlokára egy jelet tesznek. A jel ezúttal egy lencse méretű, barna színű kis tapasz. Mindegyikük kap egyet.

Lefekvéskor Gáspár arra jut, a hátralevő időben már nem kezd bele a forgatókönyvbe, legyen ez a három nap Noszlopy Gásparé. – Lehet, hogy legközelebb róla ír forgatókönyvet? – Néha ő is hadd engedje meg magának, hogy három napig azzal foglalkozik, amivel akar.

A földalatti mozgalom, az ítélet, az utolsó napok.

A titokban működő Pesti Bizottság váratlanul vezető nélkül marad, Noszlopy Gáspár veszi át a földalatti mozgalom irányítását. Bár tisztában van vele, hogy csak külföldi segítséggel nyerhetjük vissza a szabadságunkat, bízunk egy magyar-olasz felkelésben, Franciaország segítségével és egy osztrák forradalom kitörésében. Részletes tervet dolgoz ki, hogyan kell néhány nappal a forradalom előtt a népet értesíteni, a helyet megnevezni, ahol a csapatok csatlakozhatnak egymáshoz.

A feladat miatt Gáspár sokkal több időt tölt Pesten, mint korábban. Már Szemere Erzsébet is Pesten él, akivel kondorosi tartózkodása alatt egymásba szerettek, s mert Erzsébetnek gyermeke született Gáspártól, elhagyta nála jóval idősebb férjét, hogy utjaik végleg elváljanak, és az övé összekapcsolódhasson gyermeke apjával, Gáspáréval.

November 16-án Pesten, a Bástya utcában elfogják Noszlopy Gáspárt. Bécsbe viszik, négy hónapig tartják börtönben, a hadbíróság a következő év február 24-én hozza meg az ítéletét. Noszlopyt kötél általi halálra ítélik, vele Sárközyt és Jubált is. Andrásfyt golyó általi. Sárközy Soma harmincegy éves, nőtlen ügyvéd, Jubál Károly a pesti Műegyetem magántanára. A kivégzésre Bécsből Pestre szállítják őket, és a hadbíró utasítására az utolsó előtti napon a kíváncsiskodók Noszlopy Gáspárt az Újépület udvarán, megtekinthették.

A könyv szerint március 3-án kéz és lábbilincsből viszik a három elítéltet a régi ferencvárosi temető mellé, a mai Haller utca és Telepy utca sarkára. Ott vár rájuk a három akasztófa. Noszlopynek végig kellett néznie Jubál Károly és Sárközy Soma felakasztását, ő volt a harmadik. Az utolsó órákra Székács József református lelkész, egykori csurgói osztálytársa készítette fel Gáspárt. Mikor az akasztás megtörtént, a hadbíró őrnagy Albrecht főhercegnek a jól végzett munka örömeivel jelentette, „az ítéletet a nagyszámú érdeklődő előtt zavartalanul végrehajtották”.

Gazsink előtt villámsebesen megjelenik a Haller utca, a Telepy utca, minden porcikája remeg, és szemét a papírra meresztve azt gondolja, ez nem lehet igaz. Füreden szállott partra, Pápán végezte a jogot, a Ferencvárosban végezték ki, két vagy három villamosmegállóra attól az utcától, ahol én most lakom!

Nem igazán érti, miért kavarja fel olyan nagyon a kivégzés helye, ennél sokkal fontosabb, hogy három ember, közülük kettő biztosan harmincegy, harminkét éves, az egyik nőtlen, a másik is, de néhány hónapos gyermeke van, és hogy a kivégzettek száma 1853 márciusára már meghaladja a mennyit is? Az ezret? Hirtelen eszébe jut, hogy ahol lakik, a Bakáts téri templomot Ferenc József és felesége, Sziszi huszonötödik házassági évfordulójára emelték, az ő jelenlétükben szentelték fel. És mindjárt eszébe jut az is, amit Noszlopy Gáspár az akasztás előtt mondott, kívánom, hogy teljesüljön be rajtuk az átok...!

Gáspár még mindig remeg. Körülnéz a könyvtárban, nem, ezt nem tudja itt megbeszélni senkivel. Egy valakivel tudná, otthon, vagyis a szomszéd utcában, a Helytörténeti Múzeumban Ambrus barátjával. Ő évek óta gyűjti az adatokat, kutatja a könyvtárakat, ha kell elutazik, és megnéz minden dokumentumot Ferencvárosról.

Gáspár az órájára néz, a szobájába megy, villámgyorsan összepakol. Csak holnap akartam elmenni, mondja búcsúzóul a lányoknak, de ma még el kell intézennem valamit, a déli vonattal elutazom.

Két óra múlva otthon van, a pályaudvarról a villamos csaknem házhoz viszi. Kiveszi a postaládából a leveleit, egyiket sem bontja fel, leginkább a Reader Kiadótól érkezetteket nem, már kívülről tudja, a szöveget. „Örömmel értesítjük, hogy Ön kiválasztott ügyfeleink közé tartozik. Amit a kezében tart, hivatalosan jóvá hagyott oklevél a 35 millió forintos nyereményjátékhoz. Három napon belül kérjük a választ! Kiváló ügyfélstátuszának köszönhetően jelöltük Önt az Év Ügyfele címre is. Ez plusz hét millió forintot jelenthet!”

Leteszi a csomagjait, felhívja Ambrust, ráér-e, átmehet-e hozzá? Jó. Máris indul. A Helytörténeti Múzeum csak egy utcával van odébb, egyik fiatal munkatárs a hátsó

bejáraton engedi be. Az ajtó mögött, a földön egy több méteres, üvegbetűkből álló felirat, „Szimfónia”. Presszó volt az Üllői úton negyven évvel ezelőtt – mondja a lány –, sikerült megszerezni a feliratát. És bevezeti a vendéget Ambrushoz.

A múzeum fiatal igazgatójának Gáspár elmondja, hogy dolgozni akart a „Nyitott Házban”, amit egy házaspár több mint negyven éven át irodalmi és művészeti találkozóhelyként működtetett, a haláluk után pedig örökül hagyták az írókra, költőkre, műfordítókra. A munkából azonban nem lett semmi, mert három napon át csak Noszlopy Gáspárral foglalkozott. Eddig annyit tudott róla, amennyit az iskolában tanultak, most megtudta a többit is. A legsokkolóbb az volt, hogy itt végezték ki, az ő kerületükben, néhány utcával odébb, mint ahol most állnak.

Ambrus fellapoz egy könyvet. – Mondd el pontosan, mit olvastál. – Gáspár elmondja. – A három elítéltet az Újépületből az Üllői út végén felállított akasztóházhoz vitték. Noszlopyt kéz- és lábbilincsben, zárt kocsiban, négy zsandár kíséretében. Az ítélet végrehajtását két zászlóalj biztosította. Gáspárnak végig kellett néznie két társa felakasztását, majd amikor az akasztófa alá lépett, elmondta utolsó kívánságát. – Gazsi elhallgatott, nem volt képes végigmondani az átkot. Csak annyit kérdezett: beteljesült? Szerinted beteljesült az utolsó kívánság?

Ambrus levett egy lexikont. „I. Ferenc József testvérét, Miksa mexikói császár három év uralkodás után megbuktatják, és két tábornokával együtt kivégzik Mexikóban. Fia, Rudolf huszonnyolc éves korában öngyilkos lett. Feleségét, Sziszit egy olasz anarchista szúrta szíven a Genfi-tónál, hatvankét éves korában.”

Mit lehetett volna ehhez hozzátenni? Hallgattak.

– Akarod, hogy kimenjek veled a Telepy utcába? – kérdezi Ambrus. – Nem – mondja Gáspár halkán, az elhangzottak hatása alatt –, kimegyek egyedül.

– Máig nem biztos, hogy ott végezték ki őket – cáfolja meg Ambrus a lexikont –, mondának tűnik inkább, mint valóságnak. Valószínűbb, hogy az Újépületben végezték ki mind hármukat, és holttestüket vitték ki a régi temetőhöz, az árokba dobták őket, néhány lapát földet hánytak rájuk.

Ambrus még megmutat néhány képet a kivégzésről, a fiatal helytörténész megint elvarázsolja Gáspárt a tudásával, azután elbúcsúznak.

Még csak négy óra volt, de mintha két nap telt volna el reggel óta. Gazsi úgy döntött, kimegy a Telepy utcába, most rögtön, végül is a holttesteket ott dobták bele az árokba, ott a sírjuk.

A metrőaluljáróban a mozgólépcső mellett reklámok, mindegyiket látta már, csak az utolsót nem. Kék ruhába öltözött lány, mögötte fiatalember. A lány boldogan nevet, arcán minden képzeletet felül múló öröm. A fiatalember kezében műanyag spray, alatta felirat „Új izzadásgátló! Extra erős!”

Gáspár az Üllői útról éri el a Telepy utcát. Megnézi a Telepy Károly nevét viselő, patinás iskolát – óvoda, általános iskola és gimnázium együtt, három főtárgya sport, művészet és természettudomány –, megnézi a szemközti benzinkutat, az autósosót, aztán megáll a ház előtt, amelynek falán Noszlopyék táblája látható. Egy kis gondolkodás után benéz a házba is, de bár ne nézett volna be. Töméntelen szemét és piszok a kapu mögött, rossz ajtók, rossz rolók, pedig a belső udvaron a szép vaserkéyek arról tanúskodnak, hogy igényes polgári ház volt valamikor. Még egyszer megnézi a táblát, azután elbúcsúzik új ismerőseitől, a kivégzettektől.

Néhány nap múlva egy könyvből még megtudja, hogy Szemere Erzsébetet – aszszony nevéen Csepcsányi Erzsébet – Noszlopy Gáspár kivégzése után tizennyolc hónapra várfogságra ítélték. A gyermeket, akit Lajos névre kereszteltek, átmenetileg egy idegen családra kellett rábízni, mert apja a temetőben, anyja fogságban.

Gáspár már csak azon töpreng, Erzsébet sorsa hogy alakult? Amikor kiszabadult a várbörtönből, mi lett vele? Elment Magyarországról? Vagy itthon élte meg Bach kegyetlen korszakát is?

És mintha közeli ismerőséről vagy rokonáról volna szó volna szó, többször felteszi magának a kérdést: veled mi lett Lajoska? A forradalom szülötte? A forradalom árvája? A te sorsod hogy alakult? Úgy-e, jobban, mint a szüleidé?

Megfogadja, hogy kinyomozza. Amint megírta a forgató könyvet – néhány hét alatt biztosan megírja –, azonnal kinyomozza. Mi történt Szemere Erzsébettel és fiával, Lajoskával?

